

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 7, SAYI 15, GÜZ 2021

Fatmagül KIZIL

*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi
Nevşehir/TÜRKİYE
fatmagulkizil@gmail.com*

ORCID

**BİR KRONOTOP OLARAK
BERCİ KRİSTİN ÇÖP
MASALLARI'NIN
“ÇİÇEKTEPESİ”**

BERCI KRISTI'S AS A CHRONOTOP
THE “FLOWER-TAILE” OF WASTE
TALES

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 19.06.2021
Kabul Tarihi: 26.08.2021
Yayımlanma Tarihi: 30.10.2021

Article Information: Research Article
Received Date: 19.06.2021
Accepted Date: 26.08.2021
Date Published: 30.10.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Kızıl, Fatmagül, “Bir Kronotop Olarak *Berci Kristin Çöp Masallarının “Çiçektepesi”*, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 7, Sayı 15, Güz 2021, s. 316-325.

Kızıl, Fatmagül, “Berci Kristi's As a Chronotop the “Flower-Taile” of Waste Tales”, *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 7, Volume 15, Fall 2021, p. 316-325.

[10.28981/hikmet.954525](https://doi.org/10.28981/hikmet.954525)

Yüksek Lisans Öğrencisi Fatmagül KIZIL

BİR KRONOTOP OLARAK BERCI KRİSTİN ÇÖP MASALLARI'NIN "ÇİÇEKTEPESİ"

BERCI KRISTI'S AS A CHRONOTOP THE "FLOWER-TAILE"

ÖZ

Her romanın bir zamanı bir de mekânı vardır. Metin çözümlenmelerinde uzun yıllar romanın zamanı ve mekânı ayrı ayrı ele alınmış ve incelenmiştir. Mihail Mihayloviç Bahtin ise edebî eserdeki zamanın ve mekânın birlikte incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bahtin, belirli bir zamanın belirli bir mekân ile birleşmesi sonucu belirli bir anlam ve değer kazanacağını düşünmektedir. Bu sebeple edebî metinlerdeki zaman ve mekânı incelemek için "kronotop" kavramını Einstein'dan ödünçlemiştir. Bu çalışmada Latife Tekin'in Berci Kristin Çöp Masalları adlı eseri kronotop kavramı çerçevesinde incelenmiştir. Bahtin'in kronotop kategorilerinden yola çıkılarak söz konusu romanın temel mekânı olan Çiçektepe ile yeni bir kronotop kategorisinin ortaya çıkabileceği iddia edilmiştir. Bu yeni kronotop "gecekondu mahallesi kronotopu"dur. Bahtin'in kronotopların, romanların tüm soyut öğelerini taşıdığı düşüncesinden hareketle gecekondu mahallesi kronotoplarının değişimin dinamik yapısının altını çizdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bahtin, kronotop, Latife Tekin, Çiçektepe.

ABSTRACT

Every novel has a time and a place. In text analysis, the time and place of the novel have been handled and examined separately for many years. Mihail Mikhailovich Bahtin, on the other hand, argued that the time and space in the literary work should be examined together. Bahtin thinks that a certain time will gain a certain meaning and value as a result of combining it with a certain place. For this reason, he borrowed the concept of "chronotope" from Einstein to examine time and space in literary texts. In this study, Latife Tekin's Berci Kristin Garbage Tales was analyzed within the framework of the concept of chronotope. Based on Bahtin's chronotopic categories, it has been claimed that a new chronotopic category may emerge with Çiçektepe, the main location of the novel in question. This new chronotope is the "slum chronotope". Based on Bahtin's idea that chronotopes carry all the abstract elements of novels, it is concluded that shantytown chronotopes underline the dynamic nature of change.

Keywords: Bahtin, chronotope, Latife Tekin, Çiçektepe.

Giriş

Anlatma esasına dayalı metinler zaman, mekân, kişiler ve olaylar örgüsü unsurlarına sahiptir. Söz konusu bu unsurlar çoğunlukla ayrı ayrı ele alınmıştır. Mihail Mihayloviç Bahtin ise edebî metinlerdeki zaman ve mekânı incelemek için "kronotop" adlı bir kavram geliştirmiştir. "Chronos" zaman, "topos" mekân, yer demektir, kronotop kavramı bu iki sözcükten oluşturulmuştur. Bahtin'in bazı makalelerini içeren *Karnavaldan Romana* adlı eserde yer alan "Romanda Zaman ve Kronotop Biçimlerine İlişkin Sonuç Niteliğinde Kanılar" başlıklı çalışmada Bahtin, kronotop kavramını hangi anlamda kullandığını ve kimden ödünçlediğini şöyle açıklar:

Edebiyatta sanatsal olarak ifade edilen zamansal ve uzamsal ilişkilerin içkin bağlantılılığına kronotop (harfiyen anlamıyla, "zaman-uzam") adını vereceğiz. Bu terim (uzam-zaman), matematikte kullanılmaktadır ve Einstein'ın Görelilik Teorisi'nin parçası olarak geliştirilmiştir. Görelilik teorisinde barındırdığı özel anlam bizim amaçlarımız açısından önem taşımıyor; edebiyat eleştirisi için hemen hemen (ama tamamen değil) bir eğretileme olarak ödünç almaktayız. Bizim açımızdan taşıdığı önemse, uzam ve (uzamın dördüncü boyutu olarak) zamanın birbirinden ayrılamazlığını ifade ediyor olması. Kısacası, zaman-uzama edebiyatın biçimsel olarak kurucu kategorisi anlamını atfediyoruz; kültürün diğer alanlarındaki zaman-uzamla ise hiçbir ilgimiz yok. (Bahtin, 2001: 315-316)

Söz konusu bu kavram, zaman ve mekânın sıkı bir ilişki içinde olduğunu ve birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini imler. Bahtin, soyut düşüncenin zaman ve uzama birbirinden farklı duygular ve değerler addedebileceğini ancak sanatsal üretimde bunların birbirinden ayrılmasına müsamaha gösterilemeyeceğini belirtir (Bahtin, 2001: 316).

Bahtin, kronotopların metinde bir işlevi olduğunu iddia eder. Ona göre kronotopların temel işlevi "uzamdaki zamanı maddileştirmek"tir. Zaman-uzamlar sayesinde soyut ve saydam bir kavram olan "zaman", dokunulur ve görünür hale gelir yani somutlaşır ve yaşam kazanır. Saydam ve soyut olan zaman, mekâna bağlanarak sabitletir. Böylece mekânda geçen bir olay, bir anlam iletebilir duruma getirilir, bilgiye dönüştürülür. Kronotopların bir diğer işlevi anlatı açısından bir anlam ve değer taşıyor olmalarıdır. Kronotoplar olayların geçtiği, olayların düğümlendiği mekânlardır. Bu nedenle metinlerdeki olayların açıldığı temel nokta işlevi görürler. Olayların anlam kazanması, temsil edilebilmesi için gerekli zemini hazırlayan da bizzat bu zaman-uzamlardır. Aynı zamanda anlatıyı biçimlendiren anlam bu zaman-uzamlara aittir (Bahtin, 2001: 324).

Bahtin kronotopları kategorize etmiştir. Buna göre karşılaşma-yol, şato, misafir odası-salon, taşra, eşik ve eşige bağlı merdiven, ön hol, koridor, sokak, meydan, kapı kronotoplarının varlığı söz konusudur. Öte yandan Bahtin

anlatıların "kendine ait özel bir zaman-uzama da sahip olabil[ceğini]" ifade eder (Bahtin, 2001, s. 326). Bu tür zaman-uzamların her biri, kendi içinde sınırsız sayıda küçük zaman-uzamlar barındırabilmektedir. Zaman-uzamlar birbirilerini kapsayabilir, bir arada var olup iç içe geçebilir ve birbirlerinin yerini alabilirler. Dahası bu zaman-uzamlar, birbirlerine ters düşebilir, birbirleriyle çelişebilir ve çatışabilirler dolayısıyla daha karmaşık hâle gelebilirler (Bahtin, 2001: 326).

Denilebilir ki kronotop, belirli bir zamanla özelleşen uzamdır. Bir zaman parçası için bir uzamın belli bir değer ifade etmesi durumudur. Belirli bir zaman ve uzam bir araya geldiğinde özel bir değer ve anlam kazanmalıdır. Dolayısıyla kronotoplar kurgunun anlamlandırılması için temel öneme sahiptir. Bu çalışmada da zaman ve mekân birlikteliğinin metnin anlamlandırılması açısından önemi ortaya koyulacaktır. Öte yandan Bahtin'in koyduğu kronotop kategorilerine bir yenisinin eklenip eklenemeyeceği tartışılacaktır.

Berci Kristin Çöp Masalları adlı eser hakkında tez ve makale boyutunda birçok çalışma yapılmıştır. Macit Balık (2001), "Latife Tekin'in Romancılığı" adlı doktora tezinde yazarın romanlarını kurgu, içerik, anlatıcı ve bakış açısı, kişiler, dil ve anlatım, anlatım teknikleri, mekân ve zaman açısından ele almıştır. Balık'ın metninin bu sunumla ilgili kısmı zaman ve mekân açısından yaptığı incelemidir. Balık, Tekin'in romanlarında hem geleneksel zaman algısının söz konusu olduğundan hem de nesnel yani bilinen bir zamanın varlığından bahseder (Balık, 2001: 239). Bu çalışmada Tekin'in çalışmasından farklı olarak romanda var olan geleneksel zamanın belirli bir mekânla birleşerek ifade ettiği anlam irdelenecektir.

Ayten Sönmez (2010), "Öznelen Mekân/Farklılıklara Mekân Olan Özne *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda Mekân, Özne ve Anlatı" adlı çalışmasında Çiçektepe'nin anlatının "öznesi" konumunda olduğunu ifade eder. Bunun nedeni ise Çiçektepe'nin modernitenin deneyimlendiği bir mekân olmasıdır. Mekânın bir özne olarak ele alınabilmesi mekânı bir anlam ve değer taşıdığını düşündürür.

Ahmet Duran Aslan (2017) ise metinde kullanılan melez dil ile mekânın nasıl ifade edildiği üzerinde durmuştur. Aslan, "Merkezî Figürün 'Melez Dil' ile Sunumu: *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda Mekân" adlı bu çalışmasında söz konusu romanda, masal, destan, tekerleme, mâni gibi sözlü kültür ürünlerinde kullanılan dil özelliklerinin birbirine karıştırılarak bir dil oluşturulduğunu ve bu dil ile "çiçektepe" mekânının ifade edildiğini belirtir. Melez dil ile mekânın anlatılması o mekâna yüklenmek istenen bir anlam olduğunu düşündürür. Bu da çalışmanın tezi ile doğru orantılıdır çünkü bu çalışmada da mekânın belli bir anlam ve değer taşıdığı düşüncesinden hareket edilecek ve bu anlam ve değer ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Nuran Kekeç (2011), "Karnavaldan Büyülü Gerçekçiliğe: *Berci Kristin Çöp Masalları*" adlı çalışmasında Bahtin'in karnaval kavramından hareketle metni çözümleme yoluna gider. Söz konusu kavrama göre söz konusu olay ve

durumda, orada bulunan herkesin etkin bir katılımcı olması, katılımcıların karnavalın içinde yaşaması gerekmektedir (Akt. Kekeç, 2011: 213). Kekeç, bu savdan hareketle tüm konducuların birlikte hareket etmesinin karnavalesk bir hava oluşturduğunu ifade eder (Kekeç, 2011: 213). Kekeç, çalışmasında söz konusu romanı kronotop açısından da ele alır. Romanda zaman ve mekânın belirsiz olduğunu ifade ederek romana tahmini bir zaman ve mekân yakıştırması yapılabileceğinden bahseder, ancak romandaki kronotopun neresi olduğuna, bu mekânın kronotopun hangi türüne dahil edilebileceğine ve işlevine dair bir çıkarımda bulunmaz.

Çalışmalardan yola çıkılarak söz konusu romanın zaman, mekân ve mekâna yüklenen anlam açısından incelendiği söylenebilir. Bu çalışmada ise bahsi geçen roman, zaman ve mekânın birlikteliğinden ortaya çıkan anlam açısından incelenecektir. Aynı zamanda Bahtin'in kategorilere ayırdığı kronotoplardan yola çıkılarak metnin temel mekânı olan Çiçektepe çözümlenecektir.

Gecekondu Mahallesi Kronotopu: "Çiçektepe"

Berci Kristin Çöp Masalları, bir mekân olan "Çiçektepe"nin kuruluşu ve değişimini ele alan bir metin olarak okunabilir. Romanda belirli bir zaman ve mekândan bahsedilmez. Ankara'nın Sincan ilçesine bağlı Çiçektepe adlı bir mahallesi vardır, ancak metinde, böyle bir dış gerçekliğe gönderme yapılmaktan ziyade herhangi bir gecekondu mahallesinden bahsedildiği anlaşılmaktadır. Zaman ise metinde belirsizdir. Metne masalsi bir anlatım hâkimdir, bu sebeple metin "bir kış gecesi" gibi belirsiz bir zamanla başlar. Araştırmacılar roman zamanını 1950'lerden sonrası, mekânı ise İstanbul olarak kabul ederler (Balık, 2001, s. 244, Kekeç, 2011: 215). Bunun sebebi de 1950'lerden sonra köyden kente göçün yoğunluğu ve bu göçlerin çoğunluğunun İstanbul'a oluşudur. Mekân ve zaman kesin değilse de tahmin edilebilir olması sebebi ile Çiçektepe de Bahtin'in kronotop kavramı çerçevesinde incelenebilir.

Mahallenin oluşma şekli Bahtin'in yol-karşılaşma kronotopu çerçevesinde ele alınabilir. Bahtin karşılaşmanın daha çok yolda gerçekleştiğini belirterek "karşılaşma" ve "yol" kronotopunu birlikte ele alır. Ona göre karşılaşmalar için en iyi mekân yoldur ve yol kronotopu, normal şartlarda aynı mekânda olamayan insanları rastlantısal olarak bir araya getirir:

Yolda ("anayol") -tüm toplumsal sınıfların, zümrelerin, dinlerin, milliyetlerin, çağların temsilcileri olan- çok değişik insanların izledikleri uzamsal ve zamansal patikalar, tek bir uzamsal ve zamansal noktada kesişir. Olağan koşullarda toplumsal ve uzamsal mesafeye birbirinden ayrılan insanlar rastlantısal olarak bir araya gelebilir; herhangi bir zıtlık boy gösterebilir, en farklı yazgılar çarpışıp iç içe geçebilir. Yolda, insanların yazgılarını ve yaşamlarını tanımlayan uzamsal ve zamansal diziler, bir yandan toplumsal mesafelerin kaybolmasıyla giderek

daha karmaşık ve daha somut bir hal alırken, aynı zamanda birbirleriyle farklı şekillerde birleşirler. (Bahtin, 2001: 317)

Söz konusu mahallede de rastlantısal olarak birbirini hiç tanımayan insanların bir araya gelmesi ve bir bütün oluşturması söz konusudur. Roman, "şehrin çöpünü getirip boşalttıkları bir tepenin" üzerine kurulan sekiz kondunun anlatılmasıyla başlar. "Bir kış gecesinde" kurulan bu konduları gören ya da haber alan diğer insanların da oraya gelmesi ile bir sonraki gün bir mahalle oluşur. "Sabah naylon leğenden çatıları, eski kilimlerden kapıları, muşambalardan camları, ıslak briketlerden duvarlarıyla çöp yığınlarının çevresinde, ampul ve ilaç fabrikalarının alt yanında, tabak fabrikasının karşısında, ilaç artıklarının ve çamurun kucağına bir mahalle doğ(ar)." (Tekin, 1986, s. 10) Bu mahalleyi oluşturanlar "odacılar, tablacılar, simitçiler [...] köylerinden gelip akrabalarının yanına yerleşen, kondu kurmak için şehrin arka tepelerinde gezinen" insanlardır (Tekin, 1986: 9). Aslında bu gecekondu mahallesini kuran insanlar ya o şehrin işçi sınıfıdır ya da köyden kente göç edenlerdir. Toplumsal ve uzamsal mesafeyle birbirinden ayrı olan bu insanlar rastlantısal olarak bir araya gelmiştir. Onlar farklı kırsal kesimlerden geldikleri için toplumsal olarak birbirinden ayrıdır. Yine aynı nedenden uzamsal mesafeyle birbirlerinden ayrıldılar. Çiçektepe, bu insanları sanki bir yolmuş gibi bir araya getirir ve toplumsal mesafeyi ortadan kaldırır.

Söz konusu kronotop aynı zamanda olay örgüsünün değişimine, dönüşümüne de sebep olabilmektedir. "Yol kronotopu hem yeni başlangıçların hareket noktası hem de olayların sonuçlandığı yerdir." (Bahtin, 2001, s. 317) Çiçektepe'de bir mahallenin doğumu söz konusudur. Bu mahalle zamanla büyüyecek ve bir parçası olmak istediği şehre benzeyecektir. Çiçektepe'nin büyümesi oraya hareket noktası olma işlevi yükler. Çöplerin boşaltıldığı bu tepeye insanların yerleşmesinin ardından önce bir cami yapılır, sonra su boruları döşenir daha sonra okul yapılır, futbol takımı kurulur. Ardından kahveler, gazinolar, oteller ve genelevler oluşturulur. Bu süreçte bir yandan da sürekli fabrikalar kurulmaktadır. Fabrikaların çok yakınına kurulan kondular zamanla onlarla iç içe hâle gelir. Çiçektepe'deki insanlar bu fabrikalarda çalışır ve onların sebep olduğu bütün olumsuz koşulları yaşarlar. Fabrikaların sürekli artması sebebi ile mahalle bir "sanayi mahallesine" dönüşür. Tüm bunlar Çiçektepe'nin hem başlangıç hem dönüşüm hem de hareket noktası olma durumunu imler.

Bahtin, yol kronotopunun toplumun heterojenliğini ortaya koyan bir işleve de sahip olduğunu düşünmektedir. "Yol, egzotik bir yabancı dünyadan değil, bildik bir alandan geçen bir yoldur [...] açığa çıkarılıp betimlenen, kişinin kendi ülkesinin toplumsal-tarihsel heterojenliğidir (bu nedenle, burada egzotiklikten söz edilebilirse, bu ancak 'toplumsal egzotiklik' olabilir -yani, 'gecekondu', 'aşağı tabaka', hırsızların dünyası)." (Bahtin, 2001, s. 318) Çiçektepe'ye yerleşen insanlar köyden kente göç edenler, odacılar, tablacılar ve simitçilerdir. Kürt Cemal'in konduların yanındaki yerleri satmasıyla önce Çingeneler daha sonra Kızılbaşlar bu mahalleye eklenir. Bahtin'in de belirttiği

gibi gecekondular toplumsal heterojenliği ortaya koyan mekânlardır. Çiçektepe de bir gecekondular mahallesi olarak toplumun ırka ve mezhebe göre ayrışmasından nasibini almıştır. Nitekim metinden, Kızılbaşların, Çingenelerin ve konducuların birbirlerinden belirli bir uzaklıkta yaşadıkları zaman zaman anlaşmazlıklar sebebi ile karşı karşıya geldikleri takip edilebilir (Tekin, 1986: 100). Birbirleri hakkında dedikodular çıkarır, kavgalar ederler. Dolayısıyla bu insanlar gecekonduda yaşayan, köyden kente göç eden bir sınıf oluştursalar da bir türlü homojen olamazlar.

Roman, Bahtin'in "eşik" kronotopuna bağlı olarak ele aldığı "meydan" kronotopu çerçevesinde de incelenebilir. Meydan kronotopu, eşik kronotopuna bağlı ele alındığı için kısaca ondan da bahsedilmelidir. Bahtin eşik kronotopunun, bir dönüm, kopuş ve kriz anını imlediğini ifade eder:

"Eşik sözcüğünün kendisi de (harfiyen anlamıyla birlikte) gündelik kullanımda zaten eğretilmeli bir anlam barındırır ve yaşamın bir kopuş noktasıyla, krizle, dönüm anıyla, bir yaşamı değiştiren kararlar (ya da bir yaşamı değiştirmede başarısızlığa uğrayan kararsızlıkla, eşik ötesine adım atma korkusuyla) bağlantılıdır." (Bahtin, 2001: 322)

Dolayısıyla eşikler, insanların kriz anları, karar süreçleri ve dönüm noktaları gibi psikolojik yönü ağır basan olay ve durumların yaşandığı mekânlardır.

Roman, aslında bir gecekondular mahallesini anlatır. Gecekondular mahalleleri ise kentin çeperinde olmalarıyla aslında eşiktedirler. Burada sosyolojik bir eşik varlığı söz konusudur. Taşradan gelen insanlar kendi kültürel değerlerini getirirler ancak artık kentte oldukları için o kültürü besleyen kaynaklardan yoksundurlar. Aslında bu yeni taşındıkları yerde ne eski kültürlerini kullanabilir ne de kent kültürünü kullanabilirler. Bu sebeple de kendilerine yeni kaynaklar yaratırlar. Bu insanlar artık taşraya da kente de ait olmadıklarından adeta arafta olduklarından kendilerine özgü "eşik bir kültür" yaratırlar. Romanda, bu eşik kültürün oluşumu, gelişimi gözler önüne serilir. Öte yandan Bahtin'in eşik kronotopunda olması gerektiğini belirttiği psikolojik derinlik bu metinde yer almaz. Roman kişileri derinlikli değil yüzeyseldir, onların psikolojik derinliğine metinde yer verilmez. Bir insanın yaşadığı iç çatışma, karar verme sancısı ve benzeri durumlar metinde yer almadığı için eşik kronotopu yoktur denilebilir. Eşik bağli meydan kronotopu ise sanki eşik kronotopunun "psikolojik derinliğe" yer verilmeyen hâli gibidir. İkisinde de bir dönüm, kopuş ve kriz anının varlığı söz konusudur ancak eşikte bu bireysel bazda meydana ise toplumsaldır. Bu sebeple roman, meydan kronotopu açısından ele alınmaya daha uygundur.

Bahtin eşikle "ilgili kronotopların -merdiven, ön hol ve koridor kronotopları kadar bu uzamları açık havaya taşıyan sokak ve meydan kronotopları da- ana eylem mahalleri [olduğunu]; kriz olaylarının, bir insanın tüm yaşamını belirleyen düşüşlerin, dirilişlerin, yenilenmelerin, tecellilerin,

kararların gerçekleştiği yerler" olduğunu belirtir (Bahtin, 2001, s. 322). Bahtin'in çok kısa değindiği meydan kronotopunu Senem Gezeroğlu, "Nezihe Meriç'in Öykülerinde Kronotop (Zaman-Uzam)" adlı çalışmasında açıklar. "*Meydanlar genellikle yuvarlak ya da yuvarlağa yakındır. Bu özellik, meydan kronotopuna etrafta dağınık hâlde bulunan insanları bir araya toplama ya da aynı amaç doğrultusunda birleştirme gibi bir işlev yükleyebilmektedir.*" (Gezeroğlu, 2015, 64) Gezeroğlu, Bahtin'in karnaval kavramında da meydandan yararlanıldığını, eylemlerin ana arenasının bu meydanlar olduğunu ifade eder. İnsanlar bir meydanda, belli bir zamanda, belli bir amaç uğruna toplanabiliyorsa burada meydanın zaman-uzamsal değerler taşıdığı rahatlıkla söylenebileceğini belirtir (Gezeroğlu, 2015: 64).

Mahallenin ilk kurulduğu günün sabahı yıkımcılar gelir ve bundan sonra da art arda otuz yedi gün geleceklerdir. Her yıkımdan sonra kurulan kondular eski yıkılan evlerin malzemelerinden yapıldığı için küçülür, eve benzemeyecek hâl gelir, insanlar toza çamura bulanır, çocuklar ölür, yıkımcılarla kavga edilir (Tekin, 1986, s. 14). Yıkımcılar gittiklerinde konducular tekrar kondu yaparlar. Daha sonra hep birlikte yıkımcıların orayı unutmaları için birkaç gün tepeye gidilmemesine karar verirler ve bir inşaat alanında saklanarak beklerler. Bu durum gerçekten de yıkımcıların orayı unutmalarını sağlar. Birkaç gün yıkımcılar gelmeyince çöpten buldukları bir tahta parçasına "Savaştepe" yazıp asmak suretiyle buraya ad verilir. Daha sonra belediye bu tahtayı kaldırarak "Çiçektepe" yazan bir levha asar böylece mahalle oluşur. Bu insanlar çöp dökülen tepede, orayı kendilerine yaşanacak bir mekân hâline getirmek için toplanmışlardır. Nitekim başarılı da olmuşlardır. Zamanın, mekânın ve amacın ortak olması Çiçektepe'nin meydan kronotopu özelliği taşıdığını göstermektedir. Meydan kronotopunun ana eylem mahalli olması, krizlerin, düşüşlerin gerçekleştiği yer olması sebebiyle de Çiçektepe, meydan kronotopu özelliği taşıyor denilebilir. Çünkü bütün olaylar, krizler, düşüşler Çiçektepe mahallesinde gerçekleşmektedir.

Çiçektepe'nin meydan kronotopu olarak görülebileceğine ilişkin başka örnekler de göstermek mümkündür. Çiçektepe'de su yoktur ve mahalleli yazılı taş buldukları bir yeri yatır addedip ondan mahalleye su getirmesini ister. "*Mahallece taşın başına gidilip ondan su dilen[ilir]. Taslara, küçük teneke kutulara su doldurulup taşın etrafına dizil[ir]. Yatra suyun nasıl bir şey olduğu gösteril[ir].*" (Tekin, 1986, s. 18) Bu ritüellerle mahalleye su getirmeye çalışırlar. Bu ritüellerde mahallelinin ortak bir amaç için hep birlikte hareket etmesi önemlidir. Ortak bir amaçla bir yere toplanmış halkın varlığı, eylem mekânının Çiçektepe olması, söz konusu mahallenin meydan kronotopu özelliği taşıdığını gösterir.

Bahtin'e göre bu zamansal ve uzamsal belirlenimler, yani kronotoplar daima duyguların ve değerlerin izlerini taşır (Bahtin, 2001: 216). Zaman-uzamların taşıdığı bu duygular ve değerler çoğu zaman romanın vermek istediği mesajı da iletirler. "*Romanın tüm soyut öğeleri -felsefi ve toplumsal genellemeler, fikirler, neden-sonuç analizleri- zaman-uzamın çekimine kapılır,*

zaman-uzam aracılığıyla kan ve can bulup sanatın imgeleme gücünün işini yapmasına izin verir." (Bahtin, 2001, s. 325) Çiçektepe sabit kalmayan, sürekli değişip dönüşen dinamik bir yapıdadır. Mahalle ilk kurulduğunda orada yaşayanlar arasında birliktelik söz konusudur. İnsanlar hep birlikte yıkılan evlerini yapar, çöp toplar ve geçinmeye çalışırlar. Karşılıklarına çıkan engellerle hep birlikte mücadele ederler. Zamanla fabrikaların artması ile mahallenin gelişmesi sonucu bireylerin kendi çıkarlarını gözeterek hareket etmesi söz konusu olur. Büyüme ile kumar kahveleri, gazinolar, genelevler ortaya çıkar. Aslında Çiçektepe ile değişimin, dönüşümün dinamik yapısının yeni kültürleri nasıl var ettiği zaman-uzam aracılığı ile ortaya koyulur. Sonuçta buradaki insanlar taşraya da kente de ait olmayan buldukları yerde, kentin eşiğinde yaşamlarını sürdürebilmek için yeni bir kültür üretmişlerdir.

Sonuç Yerine ...

Aslında Çiçektepe ne bir yoldur ne de bir meydandır, Çiçektepe bir gecekondulu mahallesidir. Bu gecekondulu mahallesi bir yol değildir ancak bir yol kronotopu işlevini yerine getirmiştir. Toplumsal ve uzamsal mesafe ile birbirinden ayrı olan insanları bir araya getirmiş, başlangıcı, değişimi ve dönüşümü sağlamış ve Kızılbaşlar, Çingeneler ve konducular arasındaki heterojenliği ortaya koymuştur. Çiçektepe meydan kronotopu işlevini de sağlamıştır. Çiçektepe'de yaşayan insanlar orayı kendilerine yaşanacak bir mekân hâline getirmek için bir araya gelmiştir. Zaman zaman aynı amaç için aynı mekân ve zamanda toplanmış ve birlikte hareket etmişlerdir.

Çiçektepe başlangıçta bir meydandır, zamanla kondularla fabrikaların iç içe geçtiği bir mekân hâline gelmiştir. Bu durumda bile yani bir meydan olmaktan çıktığında bile meydan kronotopunun işlevini yerine getirdiği görülür. Bahtin'in anlatılarının kendine ait özel bir zaman-uzama da sahip olabileceğini ifade etmesinden yola çıkılarak bu gecekondulu mahallesinin, Bahtin'in önerdiği kategorileri belli oranda içeren, onlardan farklılaşan yeni bir kronotop, "gecekondulu mahallesi kronotopu", olarak değerlendirilebileceğini düşündürür. Dolayısıyla bu eserde Türk romanı çerçevesinde daha önce sözü edilmemiş böyle bir kronotopun var olduğu ileri sürülebilir. Üstelik bu kronotopun roman özelinde bir adı da bulunmaktadır: "Çiçektepe". Bu çalışmadaki, "gecekondulu mahallelerinin bir kronotop oluşturabileceği" savının geçerliliği için benzer temalı eserler bu açıdan çözümlenmeye muhtaçtır.

Berci Kristen Çöp Masalları aynı zamanda çöplerin döküldüğü bir mekânın şehrin bir parçası hâline getirilmeye çalışılmasının hikâyesi olarak da okunabilir. Çiçektepe bu açıdan değerlendirildiğinde Bahtin'in, kronotopların romanın soyut öğelerini taşıdığını ifade etmesi de anlam kazanmaktadır. Bu anlamda bir kronotop olarak Çiçektepe, bir çöp tepesinin farklı yerlerden bir araya gelen insanlarla birlikte nasıl şehrin bir parçası hâline getirildiğini ya da getirilmeye çalışıldığını gösterir. Bunu gösterirken de bu değişimin dönüşümün yeni kültürleri nasıl var ettiğini gözler önüne serilir. Dolayısıyla Çiçektepe bir kronotop olarak kabul edilebilirse onun taşıdığı soyut öğe değişimin dinamik yapısını gözler önüne sermiş gibi görünmektedir.

Kaynakça

- Aslan, A. Duran. (2017), "Merkezî Figürün "Melez Dil" ile Sunumu: *Berci Kristin Çöp Masalları'nda Mekân*", *Monografi*, S 8, s. 198-212.
- Bahtin, M. Mihail. (2001), "Romanda Zaman ve Kronotop Biçimlerine İlişkin Sonuç Niteliğinde Kanılar", Çev. Cem Soydemir, *Karnavaladan Romana*; Ayrıntı Yayınları. s. 315-33, İstanbul.
- Balık, Macit. (2001), "Latife Tekin'in Romancılığı", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara.
- Gezeroğlu, Senem. (2015), *Nezihe Meriç'in Öykülerinde Kronotop (Zaman-Uzam)*, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.
- Kekeç, Nuran. (2011), "Karnavaladan Büyülü Gerçekçiliğe: *Berci Kristin Çöp Masalları*", *Milli Folklor Dergisi*. C 12, S 91, s. 210-20.
- Sönmez, Ayten. (2010), "Özneleşen Mekân/Farklılıklara Mekân Olan Özne *Berci Kristin Çöp Masalları'nda* Mekân, Özne ve Anlatı", *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*. S 10, s. 105-22.
- Tekin, Latife. (1986), *Berci Kristin Çöp Masalları*, Adam Yayınları, İstanbul.